

FOTO: SHUTTERSTOCK

Kinderen spelen met een schommel in Maastricht. Kinderen spelen minder buiten, hoe buigen we die trend om?

MEER SPORT EN BEWEGEN, IN EEN MEER BEWEEGVRIENDELIJKE OMGEVING

Brancherapport signaleert toenemend sportief-recreatief gebruik van de openbare ruimte

Door: Hugo van der Poel (Mulier Instituut)

Het brancherapport *Sport en bewegen in de openbare ruimte* is op 8 september 2021 op eigentijdse wijze gelanceerd, in een webinar met een plenair deel en 'uitbrekkamers' voor een aantal van de hoofdstukken. De Omgevingswet gaat, volgens de planning nu, in per juli 2022, en moet in de ruimtelijke ordening zorgen voor meer aandacht voor gezondheidsbevordering en de beweegvriendelijke omgeving. De sportwereld hoopt dat de coronacrisis 'de politiek' doet inzien dat sporten en (recreatief) bewegen bijdraagt aan een bevolking die langer in gezondheid leeft. Zei minister-president Rutte niet tijdens een persconferentie in april 2020 dat "sport natuurlijk voor ons allemaal waanzinnig belangrijk [is] voor onze gezondheid"?

Het is natuurlijk afwachten of, en in hoeverre, het nieuwe kabinet in deze redenering meegaat. Los hiervan hebben we vanwege de coronamaatregelen en sluiting van reguliere sportaccommodaties een intensiever gebruik van de buitenruimte gezien voor allerlei vormen van sport en actieve recreatie. De verwachting is dat een deel van dit sportief-recreatieve gebruik van de openbare ruimte blijvend is. Het brancherapport sluit hoe dan ook aan op actuele ontwikkelingen.

We geven eerst een korte impressie van de inhoud van het brancherapport. Daarna gaan we dieper in op een van de thema's uit de slotbeschouwing, namelijk de vraag of er aanleiding is beleidsmatig onderscheid te maken in de sportief-recreatieve activiteiten die mensen ondernemen in de openbare ruimte. Denk aan wandelen, skateboarden en jetskiën. Mag het beleid een voorkeur hebben voor een van deze activiteiten, of is het vrijheid blijheid?

BEEWEGVRIENDELIJKE OMGEVING

Het brancherapport kent drie delen. In het eerste deel schetsen we een globaal beeld van de beweegvriendelijke omgeving. In hoofdstuk 2 wordt het theoretische kader geïntroduceerd, waarbij de beweegvriendelijke omgeving door de lens van de systeemtheorie wordt belicht. Hoofdstuk 3 gaat over 'de geschiedenis' van de beweegvriendelijke omgeving; hoe dit begrip en beleidsmatig aandachtsgebied wortelt in de begrippen sport en (openlucht) recreatie, de ruimtelijke inrichting van ons land en het (gezondheids)beleid. In hoofdstuk 4 introduceren we de onderbouwing, ontwikkeling en doorrekening van de vernieuwde Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving. Hoe verschillende doelgroepen de openbare ruimte gebruiken, wat hun motieven zijn en wat belangrijk is in de openbare ruimte om te bewegen komt aan bod in hoofdstuk 5.

Het tweede deel, hoofdstukken 6 tot en met

“VOOR ELKE ACTIVITEIT IS EEN BEPAALDE OMGEVING NODIG ('HARDWARE'), DIE IN NEDERLAND ZELFS IN ZIJN MEEST NATUURLIJKE VORM HET RESULTAAT IS VAN MENSELIJK INGRIJPEN”

9, gaat over veel voorkomende sportief-recreatieve activiteiten in de openbare ruimte. In hoofdstuk 6 gaan we in op de bevinding dat steeds minder kinderen buitenspelen en hoe de omgeving dat kan omdraaien. Hoofdstuk 7 gaat over trendsporten, zoals freerunning, skateboarden en bootcamp. Fietsen, wandelen, wielrennen en hardlopen zijn de populairste sporten in de openbare ruimte. In hoofdstuk 8 wordt beschreven hoeveel we deze activiteiten doen en wat hiervoor in de openbare ruimte nodig is. Hoofdstuk 9 heeft als insteek Nederland: watersportland.

Tot slot wordt in het derde deel het sporten en bewegen in de openbare ruimte ingekaderd in de ontwikkeling van de Omgevingswet en wordt het brancherapport afgesloten met een slotbeschouwing.

SPORTEN EN BEWEGEN IN DE OPENBARE RUIMTE ALS PUBLIEKE ZORG

In de slotbeschouwing behandelen we vijf vragen. Ten eerste waarom het sporten en bewegen in de openbare ruimte onderwerp van publieke zorg is of zou moeten zijn. Vervolgens hoe die zorg eruit zou kunnen zien. De derde vraag is hoe de publieke zorg voor sport en bewegen in de openbare ruimte beleidsmatig vorm te geven. Is daar wetgeving voor nodig, een bepaalde vorm van leefstijlgeneskunde, inbedding in omgevingsvisies, gebruik van indicatoren en speelruimtenormen en/of

nog iets anders? De vierde vraag is of het, vanuit het oogpunt van de publieke zorg voor het sporten en bewegen, nog van belang is wát mensen doen. Is het zinvol, nodig of nuttig om in het beleid onderscheid te maken tussen wandelen, skateboarden, schaatsen, mountainbiken, bootcampen of jetskiën? Ter afsluiting is er een terugblik op het brancherapport als geheel. Waar zijn mogelijkheden tot aanvulling, wat zijn verbeterpunten, welke vervolgstappen zijn er te maken en welk onderzoek is er te doen op het thema sporten en actief bewegen in de openbare ruimte?

CONTEXTUELE INVLOED

Maakt het wat uit wát mensen precies doen aan sportief-recreatieve activiteiten in de openbare ruimte? Is enige vorm van ingrijpen of sturing mogelijk of is dat een ongewenste vorm van 'betutteling'? De enorme variëteit aan sportief-recreatieve activiteiten die mensen ondernemen in de openbare ruimte onderlijnt dat sporten en bewegen in de openbare ruimte onderdeel is van de vrijetijdbesteding, waarin mensen keuzes maken conform hun eigen smaak, interesses en mogelijkheden. Maar die 'eigen smaak' en 'vrije keuzes' komen niet zonder context tot stand en zijn niet zonder (maatschappelijke) gevolgen. We zien ten minste drie factoren op de achtergrond die smaak, interesses, mogelijkheden en keuzes kaderen en die duiden op dan wel vragen om enige vorm van sturing.

Doorheen het brancherapport is duidelijk dat wat we doen in de openbare ruimte is geconditioneerd door een samenspel van hard-, org- en software-elementen. Voor elke activiteit is een bepaalde omgeving nodig ('hardware'), die in Nederland zelfs in zijn meest natuurlijke vorm het resultaat is van menselijk ingrijpen. Natuur bestaat hier alleen waar beleid is om een bepaald gebied als natuurgebied in stand te houden. De meeste activiteiten vergen daarnaast een vorm van aanbod of organisatie ('orgware') en kennen een bepaald programma ('software' als les, wedstrijd, evenement, familie-uitje, enzovoort). Het idee dat je om te wandelen 'alleen twee benen nodig hebt' is wel beeldend en voelt voor velen waarschijnlijk als waar, maar is kort door de bocht. Zo is het voor weinigen in Nederland weggelegd om, de deur uitstappend, niet op een stoep, weg of pad uit te komen. We gebruiken schoeisel en kleden ons op de wandeling en hebben bij het wandelen te maken met verkeersregels. Kortom, zelfs wandelen gebeurt in een omgeving die niet natuurlijk is, waarover nagedacht is en waar continu aan wordt gewerkt. Dit is een feit dat leidt tot de vervolgvraag: wie werkt waarom aan die omgeving waarin wij sportief (kunnen) recreëren?

SPORTIEF-RECREATIEVE ACTIVITEITEN VERSCHILLEN NAAR EXTERNE EFFECTEN

Ingrijpen in de (beweegvriendelijke) omgeving gebeurt door een veelheid van partijen: bedrijven, verenigingen, natuurbeheerders, stichtingen, maar ook overheden. Die overheden doen dat omdat ze het sporten en (recreatief) bewegen beschouwen als verdienstelijk goed. Dat wil zeggen, als een activiteit met positief gewaardeerde externe (maatschappelijke) effecten, zoals de bijdrage ervan aan het maatschappelijk welzijn en de volksgezondheid. Het ligt vervolgens voor de hand dat, voor zover sporten en (recreatief) bewegen bijvoorbeeld

verdienstelijk worden bevonden vanwege de bijdrage die deze activiteiten leveren aan de volksgezondheid, de overheid met name die sportief-recreatieve activiteiten stimuleert die bijdragen aan dit doel. Dat zijn fysieke activiteiten die met zo weinig mogelijk (externe) kosten zoveel mogelijk gezondheidswinst opleveren. Daarom mag je meer steun verwachten voor activiteiten als buitenfitness, wandelen, fietsen en schaatsen dan voor barbecueën, motorrijden en jetskiën. Zonder dat die laatste activiteiten verboden worden, is wellicht zelfs wel regulering nodig om de negatieve externe effecten (zoals lawaai-overlast en productie van afval) tegen te gaan.

VRAAGGERICHTE AANPAK

Tot slot speelt bij het verleiden tot bepaalde activiteiten dat het vanuit het oogpunt van doelmatigheid en doelbereik zaak is de voorkeuren voor en beeldvorming van bepaalde activiteiten bij de beoogde doelgroepen te kennen. Zo kan wandelen, fietsen of jeu de boules ogenschijnlijk goed aansluiten op de financiële en beperkte lichamelijke mogelijkheden van bepaalde doelgroepen. Maar als die doelgroepen dat zelf niet zo zien en die activiteiten

beschouwen als 'niet voor mij/ons' en/of niet aansluitend op hun smaak of voorkeur, wordt zelfs dit laagdrempelige aanbod niet opgepakt. Het is zo gezien beleidsmatig relevant te achterhalen hoe de smaak en voorkeuren van mensen zijn en worden gevormd, om te kunnen inschatten met welk aanbod, of met welke beeldvorming van het aanbod, deze mensen wel verleid kunnen worden om deel te nemen aan een bepaalde vorm van sportief-recreatief bewegen in de openbare ruimte. Zo kan het zijn dat vermeden moet worden om over 'sport' te spreken en men het simpelweg moet houden op wandelen, vissen en fietsen. Of dat wandelen een bepaalde groep niet aanspreekt, maar skateboarden wel. De overheid kan een voorkeur hebben voor bepaalde sportief-recreatieve activiteiten boven andere, er blijft niettemin een 'vraaggerichte' aanpak nodig om die voorkeur daadwerkelijk te laten terugkomen in de keuzes die mensen maken in hun sportief-recreatieve activiteiten.

POSITIEF MAATSCHAPPELIJK EFFECT

Over smaak valt wel degelijk te twisten. Beleidsmatig is vooral van belang dat sommige sportief-recreatieve activiteiten

Sport in de openbare ruimte

positieve maatschappelijke effecten hebben die rechtvaardigen dat overheden die activiteiten wensen te bevorderen. Andere sportief-recreatieve activiteiten hebben weinig, of per saldo zelfs negatieve externe effecten die vragen om regulering of ontmoedigingsbeleid. We komen niet verder met roepen dat iedereen lekker moet kunnen doen wat hij of zij zelf wil in de vrije tijd, wanneer dat in de praktijk niet

met elkaar samengaat en/of de externe effecten van die 'vrije keuzes' niet worden meegewogen.

Hoe wegen we het plezier van de motorrijder die tot op een paar kilometer afstand hoorbaar door een natuurgebied ronkt tegen dat van de wandelaars die rust zoeken in het bos? Hoe wegen we de lol van de jetskiër tegen het plezier en de veiligheid van de zwemmers en strandgangers?

Door te kijken naar de externe effecten van de verschillende activiteiten en rekening te houden met de aantallen. Dat rechtvaardigt dat de overheid de belangen van de zwemmers behartigt en de jetskiër verbant van het strand of de plas. ■

Hugo van der Poel vormt samen met Remco Hoekman de directie van het Mulier Instituut.

“HOE WEGEN WE HET PLEZIER VAN DE MOTORRIJDER DIE TOT OP EEN PAAR KILOMETER AFSTAND HOORBAAR DOOR EEN NATUURGEBIED RONKT TEGEN DAT VAN DE WANDELAARS DIE RUST ZOEKEN IN HET BOS?”

FOTO: SHUTTERSTOCK